

Agnieszka Latosińska

STOSUNKI POLSKO-FRANCUSKIE W LATACH 1945–1970

Wstęp

Niebagatelne znaczenie dla relacji polsko-francuskich pod koniec II wojny światowej, jak i po jej zakończeniu stanowiły próby odtworzenia sojuszu polsko-francuskiego z 19 lutego 1921 r.¹, który dla obu państw miał odmienne znaczenie. Dla II Rzeczypospolitej sojusz ten stał się podstawą wyznaczającą kierunek polityki zagranicznej i jednocześnie warunkiem strategicznego bezpieczeństwa. Zawarte porozumienie zakładało bowiem współpracę w ramach prowadzonej polityki zagranicznej, natomiast podpisana dwa dni później konwencja wojskowa² nakładała na oba państwa obowiązek udzielenia sobie pomocy na wypadek agresji ze strony Niemiec i Rosji. Dla Francji podpisane porozumienie stanowiło element gry politycznej, mającej za zadanie zrealizowanie zakładanych celów „*coûte que coûte*”³. Niemniej jednak kilka lat później komplikujące się położenie Francji na arenie międzynarodowej spowodowało rewizję kursu polityki zagranicznej⁴.

¹ J. Ciałowicz, *Polsko-francuski sojusz wojskowy 1921–1939*, PWN, Warszawa 1971, s. 51–68; por. *La France à la recherche de sécurité 1920–1922*, *Guerres mondiales et conflits contemporains*, t. 49, Paryż 1999, s. 46; <http://www.jpilsudski.org/artykuly-ii-rzeczpospolita-dwudziestolecie-miedzywojnie/polityka-zagraniczna-dyplomacja/item/2135-geneza-sojuszu-polsko-francuskiego> [dostęp: 5.10.2018]; H. Walczak, *Sojusze polityczno-wojskowe Polski w latach 1919–1926*, s. 1–13, file:///E:/BADANIA%20STATUTOWE%202018/Henryk-Walczak-Sojusze-polityczno-wojskowe-II-Rzeczypospolitej.pdf [dostęp: 5.10.2018].

² J. Będźmirowski, *Polsko-francuska współpraca polityczno-militarna a Polska Marynarka Wojenna. Od Traktatu Wersalskiego do Locarno*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2011, r. LII, nr 3 (186), s. 131–136.

³ *Coûte que coûte* (fr.) – za wszelką cenę.

⁴ D. Jarosz, M. Pasztor, *Stosunki polsko-francuskie 1944–1980*, Warszawa 2008, s. 14–15.

Od 1924 r. polsko-francuski sojusz ulegał stopniowemu rozluźnieniu, Francji bowiem zależało bardziej na zawarciu porozumienia z Niemcami oraz na gwarancjach ze strony Wielkiej Brytanii, niż do zacieśniania współpracy z Polską. Sukcesywnie pogarszająca się sytuacja międzynarodowa Francji, w tym wojna domowa w Hiszpanii, która skutecznie pozbawiła Francję złudzeń na podpisanie antyniemieckiego sojuszu z Włochami, ponownie skierowała uwagę francuskich polityków na środkowo-wschodnią część Europy, w tym Polskę⁵.

Sprawdzianem dla podpisanego sojuszu i konwencji wojskowej stał się wybuch II wojny światowej. Można zaryzykować stwierdzenie, że tego sprawdzianu francuskie władze nie zdały w sposób oczekiwany przez stronę polską⁶.

Po rozpoczęciu działań wojennych, wobec nieuchronnej klęski militarnej Polski, najważniejszą sprawą stało się utrzymanie ciągłości władzy państwowej. W ogarniętym wojną krajem było to niemożliwe, podjęto zatem starania o zrekonstruowanie rządu poza jego granicami. Jednakże w nieoczekiwany sposób polski rząd został internowany w Rumunii⁷. W zaistniałej sytuacji 28 września 1939 r. utworzono nowy rząd, z gen. Władysławem Sikorskim na czele, który został uznany przez mocarstwa zachodnie. Siedziba polskiego rządu mieściła się w Paryżu, a po klęsce Francji zdecydowano o przeniesieniu jego siedziby do Londynu⁸.

Przystąpienie ZSRR do wojny stworzyło polityce zagranicznej Francji nowe możliwości rywalizacji o dominację na kontynencie z Wielką Brytanią. Zasadniczo celem ówczesnej francuskiej polityki zagranicznej, wg koncepcji reprezentowanej przez gen. Charlesa de Gaulle, było zapewnienie bezpieczeństwa Francji ze strony Niemiec, niemniej jednak przywrócenie Francji pozycji mocarstwowej w Europie miało dla Francuzów niebagatelne znaczenie⁹.

⁵ Ibidem, s. 16–17.

⁶ Ibidem, s. 17; por. M.J. Zacharias, *Józef Beck i „polityka równowagi”*, „Dzieje Najnowsze” 1988, nr 2, s. 3–37.

⁷ Po agresji sowieckiej na Polskę, władze RP postanowiły 17 września 1939 r. o przejściu do Rumunii. Równocześnie zostało opublikowane orędzie prezydenta Mościckiego, w którym poinformowano o decyzji przeniesienia siedziby głowy państwa i władz centralnych do jednego z państw sprzymierzonych. Do internowania polskiego rządu doszło między innymi w wyniku spisku francusko-rumuńskiego, a także osobistej niechęci do Polski i Polaków ambasadora Francji w Polsce, Léona Noël. Por. D. Jarosz, M. Pasztor, op.cit., s. 17–18; W. Pobóg-Malinowski, *Najnowsza historia polityczna Polski 1864–1945*, t. 3: *Okres 1939–1945*, Londyn 1981.

⁸ L. Moczulski, *Wojna polska 1939*, Warszawa 2009, s. 851–852.

⁹ D. Jarosz, M. Pasztor, op.cit., s. 19; por. G.H. Soutou, *Les dirigeants français et l'entrée en*

Nawiązanie oficjalnych stosunków między Wolną Francją¹⁰ a rządem generała Sikorskiego w 1942 r. nie wpłynęło znacząco na zmianę kursu polityki zagranicznej Francji. W maju 1943 r. Ch. de Gaulle poparł przesunięcie wschodniej granicy polskiej tak, aby jej przebieg był zgodny z linią Curzona¹¹. Mimo osobistych sympatii dla polskiego rządu w Londynie, gen. De Gaulle nie mógł go wyraźnie poprzeć w narastającym konflikcie ze Związkiem Radzieckim. Zresztą już pod koniec 1943 r. część francuskich dyplomatów była zdania, że los Polski (jak i innych państw tej części Europy) jest przesądzony. Nie pomylili się w swych ocenach, choć nie miały one wielkiego wpływu na decyzje dotyczące polityki zagranicznej Francji, ponieważ de Gaulle podejmował je samodzielnie¹².

1. Relacje polityczne w latach 1945–1953

Utworzenie Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego¹³ w dniu 21 lipca 1944 r. postawiło stronę francuską przed ważnym problemem. Rząd Tymczasowy Republiki Francuskiej¹⁴ utrzymywał bowiem stosunki dyplomatyczne z polskim rządem na uchodźstwie w Londynie. Wyrazem sceptycyzmu RTRF w stosunku do PKWN był brak akceptacji przyjęcia przez jego przedstawiciela w Moskwie, Rogera Garreau, noty dotyczącej powstania PKWN.

guerre froide: un processus de décision hésitant (1944–1950), „Le Trimestre du Monde” 1993, nr 23.

¹⁰ Wolna Francja (*France Libre*) 1940–1944, od 1942 pod nazwą Francja Walcząca (*France Combattante*) – francuskie siły polityczne, które po kapitulacji kraju w 1940 r. nie uznały jej i postanowiły kontynuować walkę z niemieckim okupantem.

¹¹ Linia Curzona – proponowana linia demarkacyjna wojsk polskich i bolszewickich opisana w nocie z dnia 11 lipca 1920 r., wystosowanej przez brytyjskiego ministra spraw zagranicznych lorda George’a Curzona do ludowego komisarza spraw zagranicznych RFSRR Gieorgija Cziczierina. Przebieg linii oparty został na „Deklaracji Rady Najwyższej Głównych Mocarstw Sprzymierzonych i Stowarzyszonych w sprawie tymczasowej granicy wschodniej Polski” z 8 grudnia 1919 r.

¹² D. Jarosz, M. Pasztor, op.cit., s. 21.

¹³ Polski Komitet Wyzwolenia Narodowego (PKWN) – samozwańczy, tymczasowy organ władzy wykonawczej w Rzeczypospolitej Polskiej, działający od 21 lipca do 31 grudnia 1944 r., na obszarze wyzwalanym spod okupacji niemieckiej – pomiędzy przesuwającą się linią frontu sowiecko-niemieckiego a Linią Curzona.

¹⁴ Rząd Tymczasowy Republik Francuskiej (RTRF) – w 1943 r. Charles de Gaulle stanął na czele Francuskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego, rok później przekształconego w Rząd Tymczasowy Republiki Francuskiej, istniejący w latach 1944–1946.

Uznanie PKWN *de facto* było warunkiem podpisanego w dniu 10 grudnia 1944 r. sojuszu francusko-radzieckiego, choć gen. de Gaulle odmówił uznania PKWN *de iure*¹⁵.

Kwestią zasadniczą w ówczesnych relacjach politycznych między dwoma państwami były próby zawarcia dwustronnego sojuszu. Perspektywy nawiązania bliższych relacji wynikały z krytycznego stosunku Francji wobec uchwał poczdamskich¹⁶, jak również poparcia Paryża dla ustalenia polskiej granicy zachodniej na Odrze i Nysie Łużyckiej, jako osłabienia Niemiec. To właśnie stało się powodem pojawienia się jesienią 1945 r. koncepcji paktu politycznego, którego podstawę stanowiłaby wzajemna gwarancja granicy z Niemcami oraz obowiązek konsultacji we wszystkich kwestiach polityki zagranicznej¹⁷. Pomysł takiego sojuszu był zresztą zgodny z koncepcjami samego gen. Charlesa de Gaulle, które po jego chwilowej rezygnacji z polityki kontynuował ówczesny minister spraw zagranicznych Francji, Georges Bidault¹⁸. Bidault zresztą bronił koncepcji wyjątkowej pozycji Francji w polityce zagranicznej, odwołując się do możliwości zawarcia sojuszu z Polską, Czechosłowacją, a nawet z Rumunią. Niestety, stanowisko zarówno strony polskiej, jak i czechosłowackiej wobec dalszych negocjacji w sprawie podpisania sojuszu z Francją zmieniło się na niekorzyść, na co niewątpliwym wpływ miała instrukcja Stalina, w której nakazał on wszystkim państwom zależnym od Moskwy odrzucenie planu Marshalla¹⁹. Takie postawienie sprawy przez radzieckiego przywódcę uniemożliwiło Polsce oraz innym państwami satelickim ZSRR podjęcie jakiegokolwiek samodzielnej decyzji w tej sprawie. Dalsze prowadzenie negocjacji miało już miejsce w apogeum zimnowojennej rywalizacji, w atmosferze narastających nieporozumień²⁰. Polska i Francja znalazły się po dwóch różnych stronach żelaznej kurtyny.

¹⁵ D. Jarosz, M. Pasztor, op.cit., s. 22.

¹⁶ G. Pieńkowski, *Uchwały poczdamskie*, [w:] idem, *Wybór dokumentów źródłowych*, t. I: 1910–1959, Łódź 2014, s. 108–124.

¹⁷ D. Jarosz, M. Pasztor, op.cit., s. 24–25.

¹⁸ Ibidem, s. 27–28. Szerzej na temat polityki zagranicznej Francji w koncepcjach gen. Charlesa de Gaulle w publikacji: É. Barnavi, S. Friedländer, *La politique étrangère du général de Gaulle*, Genève 1985.

¹⁹ Plan Marshalla, <https://archive.org/details/marshallplanpoli00laur/page/n7> [dostęp: 8.10.2018].

²⁰ D. Jarosz, M. Pasztor, op.cit., s. 29; H. Kissinger, *Dyplomacja*, Wyd. Philip Wilson, Warszawa 1996, s. 494–497; W. Roszkowski, *Półwiecze. Historia polityczna świata po 1945 roku*, Warszawa 1997, s. 30–35.

Coraz silniejsze wpływy i presja, jaką Moskwa wywierała na Polskę, nie służyły zacieśnianiu kontaktów z Francją. Lata 1948–1949 to czas napięć i konfliktów, dotyczących zresztą nie tylko relacji politycznych. Pierwsze represje ze strony władz francuskich dotknęły wspieranych przez polski rząd działaczy organizacji polonijnych, w zdecydowanej większości aktywnych członków PPR. Innym elementem szykan stało się nieudzielanie zgody na działalność niektórych organizacji: w maju 1948 r. Związkowi Polskich Osadników i Robotników Rolnych odmówiono legalizacji, w czerwcu 1949 r. natomiast francuskie MSW nie wydało pozwolenia na ukonstytuowanie się *Société Technique Polonoise*²¹.

Polskie organizacje i różnego rodzaju stowarzyszenia związane z naszą ambasadą znajdowały się pod nieustannym nadzorem francuskich władz. Z powodu udziału w górniczych strajkach, jakie miały miejsce październiku i listopadzie 1948 r., wydalono z Francji czterdziestu czterech Polaków, w tym czterech w trybie natychmiastowym. Napięcia eskalowały, bowiem strona polska próbowała w pewien sposób odpowiedzieć na podejmowane przez Francuzów działania. Wzajemna wymiana „uprzejmości” trwała, problemy związane ze statusem osób mających podwójne obywatelstwo wciąż narastały: strona polska nie wydawała wiz powrotnych Francuzom mieszkającym w Polsce na stałe, w odpowiedzi to samo czyniła strona francuska w stosunku do Polaków²².

Znaczny wpływ na relacje polsko-francuskie w tym okresie miały nieustające podejrzania o prowadzenie działalności szpiegowskiej przez wrogów systemu komunistycznego. W Polsce wytoczono nawet kilka procesów o szpiegostwo na rzecz Francji²³, uderzając również w akredytowanych dyplomatów. Oczywiście takie działania sprowokowały natychmiastowy odwet ze strony francuskich władz²⁴. Represje z obu stron nasilały się, znacząco wpływając na kształtowanie się wzajemnych relacji.

Dopiero po pewnym czasie decydenci polityczni obu państw zrozumieli, że takie działania nie przyniosą oczekiwanych rezultatów. Podejmowano próby

²¹ D. Jarosz, M. Pasztor, op.cit., s. 53; por. P. Sękowski, *Les Polonais en France dans l'immédiat après-guerre (1944–1949)*, file:///C:/Users/User/AppData/Local/Temp/SEKOWSKI_Pawel_2015_These.pdf [dostęp: 8.10.2018].

²² D. Jarosz, M. Pasztor, op.cit., s. 56.

²³ D. Jarosz, M. Pasztor, *Polsko-francuska „zimna wojna”: sprawa Robineau*, „Dzieje Najnowsze” 2001, r XXXIII, nr 3, s. 99–128; por. <http://sedina.pl/wordpress/index.php/2006/09/14/sprawa-robineau/> [dostęp: 8.10.2018].

²⁴ D. Jarosz, M. Pasztor, op.cit., s. 76–77.

pozbycia się niechęci i uprzedzeń we wzajemnych relacjach, choćby poprzez rokowania handlowe i finansowe, które zakończyły się podpisaniem licznych porozumień 7 września 1951 r.²⁵ Drugą istotną kwestią, podstawową przeszkodą w dalszych rokowaniach, było uwolnienie francuskich więźniów odsiadujących wyroki w polskich więzieniach. Dotyczyło to zwłaszcza francuskiego stypendysty, Étienne Décaux²⁶, urzędnika konsulatu André Robineau²⁷ czy też Yvonne Bassler²⁸, sekretarki w konsulacie francuskim.

Ożywienie dwustronnego dialogu nastąpiło dopiero z końcem 1953 r., co niewątpliwie było związane z wydarzeniami, jakie miały miejsce w ZSRR²⁹ i z ociepleniem w relacjach francusko-rosyjskich³⁰.

2. Polityka i dialog w latach 1953–1963

W efekcie prowadzonych rozmów w dniach 5–11 grudnia 1953 ro. doszło do wizyty parlamentarzystów francuskich w Polsce. Byli to: Édouard Daladier, Jacques Verneuil, Jacques Soustelle, Pierre Lebon, Marcel Darou, Arthur Conte, Georges Loustanau-Lacau, Joseph Lanet i André Denis³¹.

²⁵ Ibidem, s. 96; por. Układ między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Francuskiej w sprawie zaspokojenia przez Polskę francuskich roszczeń finansowych, zawarty w Paryżu dnia 7 września 1951 roku, https://blog.starepapiery.com/wp-content/uploads/2015/02/pl_umowa_odszkodowania-_Francja_1948-1963_0568.pdf, s. 10–15 [dostęp: 13.10.2018].

²⁶ M. Kasprzycki, *Figurant „Dziki”*. *Sprawa Étienne’a Décaux*, <http://www.polska1918-89.pl/pdf/figurant-dziki.-sprawa-%C3%A9tienne%E2%80%99a-decaux,4771.pdf> [dostęp: 13.10.2018].

²⁷ D. Jarosz, M. Pasztor, *Polsko-francuska „zimna wojna”: sprawa Robineau*, s. 99–128.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Chodzi o śmierć Józefa Stalina (5.03.1953 r.) i walkę o władzę po jego odejściu, <https://nowahistoria.interia.pl/prl/news-1953-r-walka-o-wladze-po-smierci-stalina,nId,2354412> [dostęp: 13.10.2018].

³⁰ M. Pasztor, *Między Paryżem, Warszawą a Moskwą. Polityczne uwarunkowania stosunków polsko-francuskich w latach 1953–1956*, „Dzieje Najnowsze” 2002, r. XXXIV, nr 2, s. 41–66.

³¹ 1) Édouard Daladier (1884–1970) – francuski polityk, w latach 1919–1940 deputowany do parlamentu, trzykrotny premier rządu – w latach 1933, 1934 i od kwietnia 1938 do marca 1940 r. Jeden z przywódców Partii Radykalnej; 2) Jacques Verneuil (1899–1982) – polityk francuski, członek Partii Radykalnej; 3) Jacques Soustelle (1912–1990) – polityk francuski z partii RPF (*Rassemblement du Peuple français* – Zgromadzenie Ludu Francuskiego), założonej przez Ch. de Gaulle jako jego narzędzie polityczne, zgodnie z programem politycznym wyłożonym w jego przemówieniu z Bayeux, 16 czerwca 1946 r.; 4) Pierre Lebon (1890–1967) – polityk francuski z partii RPF; 5) Marcel Darou (1896–1986) – polityk francuski, członek socjalistycznej partii SFIO (*Section française de l’Internationale ouvrière* – Sekcja francuska

W czasie spotkania powołanej wówczas francusko-polskiej grupy parlamentarnej É. Daladier wypowiedział słowa, które miały dla polskich decydentów politycznych duże znaczenie, bowiem dotyczyły uznania przez Francję polskiej granicy zachodniej na Odrze i Nysie Łużyckiej: „my uznajemy granicę Odry i Nysy i to z najgłębszym przekonaniem – jako granicę zachodnią Polski i granicę wschodnią Niemiec niezależnie od tego, jaka będzie przyszłość Niemiec i jaki będzie los całej tej sprawy”³². Podczas rozmów na temat Niemiec poruszono również sprawę konfliktu francusko-polskiego, o czym wspominał J. Lanet, zwracając się do Polaków z prośbą o zlikwidowanie kontrowersyjnych kwestii, dzielących oba państwa: „w ten sposób okażecie nam, przeciwnikom armii europejskiej i zwolennikom współpracy z wami, wielką pomoc”³³. Był to początek polityki odprężenia, w którym rozmowy i dyplomacja zaczęły górować nad rozwiązaniami siłowymi i wzajemnym zastraszaniem.

W dniu 25 lutego 1954 r. Stanisław Gajewski³⁴ został mianowany ambasadorem pełnomocnym i nadzwyczajnym PRL we Francji. Było to ważne wydarzenie, w kontekście poprawy relacji, jakie do tej pory łączyły Paryż i Warszawę, choć jak wszystkie inne z inspiracji Moskwy.

Nawiązanie bilateralnych stosunków między Paryżem a Bonn³⁵ stało się jednocześnie powodem pogorszenia relacji francusko-radzieckich. Niestety nie pozostało to bez wpływu na stosunki między PRL a Francją, które uległy znacznemu ochłodzeniu.

Międzynarodówki Robotniczej); 6) Arthur Conte (1920–2013) – polityk francuski, w latach 1951–1962 członek SFIO, od 1968 do 1973 r. w szeregach UDR (*Union pour la défense de la République* – Unia na rzecz obrony Republiki); 7) Georges Loutanau-Lacau (1894–1955) – żołnierz, uczestnik ruchu oporu i polityk francuski, świadek w procesie Philippe Pétain w 1945 r., deputowany w latach 1951–1955. Członek partii UDSR (*L'Union démocratique et socialiste de la Résistance – Demokratyczna i Socjalistyczna Unia Ruchu Oporu*); 8) Joseph Lanet (1912–1974) – polityk francuski, jeden z założycieli partii UDSR, jej członek w latach 1951–1955, natomiast w latach 1958–1968 członek GD (*Gauche démocratique* – Lewica demokratyczna); 9) André Denis (1920–2002) – uczestnik ruchu oporu, polityk francuski, członek chrześcijańsko-demokratycznej partii MRP (*Mouvement républicain populaire* – Ludowy Ruch Republikański).

³² D. Jarosz, M. Pasztor, op.cit., s. 99.

³³ Ibidem, s. 100.

³⁴ Stanisław Gajewski (1912–1995) – polski dyplomata, urzędnik państwowy, ambasador PRL we Francji (1954–1961).

³⁵ Jako ich początek przyjmuje się przystąpienie RFN (i Włoch) do Unii Zachodnioeuropejskiej oraz zaproszenie Bonn do NATO. D. Jarosz, M. Pasztor, op.cit., s. 113; P. Gerbet, *Le relèvement 1944–1949*, Coll. „Politique étrangère de la France 1871–1969”, Paris 1991, s. 121.

Zmiana polityczna na szczycie władzy w Moskwie³⁶ spowodowała ocieplenie w relacjach francusko-radzieckich, a w dalszej konsekwencji francusko-polskich. Nie trwało to jednak długo. Z powodu pogorszenia się sytuacji na arenie międzynarodowej³⁷ nastąpiło ochłodzenie relacji między Paryżem a Moskwą. Jak we wcześniejszym okresie miało to wpływ na relacje Warszawy z Paryżem.

Wydarzenia poznańskiego czerwca 1956 r. w Polsce³⁸ teoretycznie nie wpłynęły na pogorszenie relacji francusko-polskich, jednak wzbudziły ogromne zainteresowanie zarówno ze strony rządu, jak i francuskiego społeczeństwa. Było to powodem odłożenia planowanej wizyty we Francji polskiego premiera, Józefa Cyrankiewicza³⁹ na czas nieokreślony.

Jedną z najważniejszych dla strony polskiej kwestii w relacjach bilateralnych było uznanie przez Francję polskiej granicy zachodniej na Odrze i Nysie Łużyckiej. Pomimo nacisków władz PRL, Francja oficjalnie nie chciała wystosować takiego oświadczenia. Strona polska podejmowała jednak inicjatywy,

³⁶ Śmierć Stalina 5 marca 1953 r. zapoczątkowała okres zaciętej walki o władzę. Obalenie Berii w czerwcu 1953 r. i jego rozstrzelanie przyjęto jako krok w stronę destalinizacji, ponieważ Beria utożsamiany był ze stalinowskimi represjami. Stopniowo umacniała się pozycja nowego pierwszego sekretarza KC KPZR Nikity Chruszczowa, który pozbył się w 1955 r. potężnego premiera Gieorgija Malenkowa, a w 1957 r. udaremnił próbę obalenia jego władzy przez „starą gwardię” stalinowców, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Chruszczow-Nikita-S;3886077.html> [dostęp: 18.10.2018].

³⁷ Na X sesji Zgromadzenia Ogólnego ONZ wbrew stanowisku Francji, z poparciem ZSRR i PRL, doszło do dyskusji na temat krwawego stłumienia przez Francję antyfrancuskich rozruchów w Algierii, co spowodowało oczywiście wzrost napięcia w relacjach między tymi państwami. Por. A. Kasznik-Christian, *U źródeł niepodległej państwowości algierskiej*, [w:] *Świat arabski*, red. A. Kapiszewski, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2005, nr 2 (VI), s. 9–22; D. Jarosz, M. Pasztor, op.cit., s. 115.

³⁸ 28 i 29 czerwca 1956 r. w Poznaniu doszło do robotniczych protestów, które przerodziły się w walki uliczne. Władze komunistyczne do ich stłumienia użyły wojska. W konsekwencji śmierć poniosło co najmniej 79 osób, rannych było ponad 600. Por. K. Białecki, S. Janowski (red.), *Poznański czerwiec 1956. Uwarunkowania – przebieg – konsekwencje*, Poznań 2007, file:///F:/BADANIA%20STATUTOWE%202018/Poznanski_Czerwiec_1956.pdf [dostęp: 18.10.2018]; M. Kula, *Paryż, Londyn i Waszyngton patrzą na październik 1956 r. w Polsce*, Warszawa 1992.

³⁹ Józef Adam Zygmunt Cyrankiewicz (1911–1989) – działacz socjalistyczny i komunistyczny, członek władz PPS i PZPR, pięciokrotny premier Polski w latach 1947–1952 i 1954–1970, przewodniczący Rady Państwa, wicepremier i minister bez teki, przewodniczący Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Radzieckiej w latach 1952–1955, członek prezydium Ogólnopolskiego Komitetu Frontu Jedności Narodu w latach 1958–1983.

mające przekonać Francję do uznania polskiej granicy zachodniej. Z końcem 1958 r. wysunięto propozycję, aby Paryż oficjalnie ją potwierdził, w zamian za nieuznawanie przez polski rząd algierskiego rządu powstańczego Ferhata Abbasa⁴⁰. Jednakże gen. Ch. de Gaulle taką propozycję odrzucił, francuski rząd bowiem nie chciał wyrazić poparcia dla polskich aspiracji kosztem pogorszenia swoich relacji z RFN⁴¹.

W skutek różnych okoliczności 3 maja 1962 r. rząd PRL oficjalnie uznał Tymczasowy Rząd Republiki Algierskiej, co oczywiście spowodowało pogorszenie relacji bilateralnych z Francją. Kolejne napięcia wystąpiły po podpisaniu przez Francję i RFN w dniu 22 stycznia 1963 r. traktatu elizejskiego⁴². Ten fakt wzbudził zaniepokojenie strony polskiej. Nawet francuskie oświadczenie, w którym podtrzymano wcześniejsze stanowisko Francji w sprawie polskiej granicy zachodniej, nie poprawiło znacząco stosunków dwustronnych. Dopiero nowe kierunki francuskiej polityki w stosunku do państw bloku wschodniego dały nadzieję na poprawę w relacjach Francji z PRL⁴³.

3. Francja wobec Polski w latach 1963–1970

Szansą na poprawę wzajemnych relacji była zmiana w kierunku polityki zagranicznej Francji i jej otwarcie na współpracę z ZSRR oraz państwami bloku wschodniego, jak również pozytywna reakcja nowego radzieckiego przywódcy, Leonida Breżniewa⁴⁴. Temu zbliżeniu sprzyjało zarówno ochłodzenie

⁴⁰ Ferhat Mekki Abbas (1899–1985) – algierski polityk i publicysta, działacz niepodległościowy. Od kwietnia 1956 r. członek Frontu Wyzwolenia Narodowego (*Front de Libération Nationale*, FLN). W latach 1954–1962 toczyła się wojna o niepodległość Algierii. 18 września 1958 r. uformował się w Kairze tymczasowy rząd Republiki Algierskiej, z Abbasem jako premierem. Z ramienia rządu Abbas prowadził rokowania z Francją. Z funkcji premiera rządu tymczasowego Abbas zrezygnował w 1961 r.

⁴¹ W. Jarząbek, „Z Polską nie robię żadnych przetargów...”: gen. Charles de Gaulle, granica na Odrze i Nysie Łużyckiej i kryzys algierski, „Dzieje Najnowsze” 1999, r. XXXI, nr 3, s. 159–168.

⁴² <https://www.dw.com/pl/francja-i-niemcy-od-odwiecznych-wrog%C3%B3w-do-przyjaci%C3%B3w/a-16540072> [dostęp: 18.10.2018], por. W. Jarząbek, *Rozmowa Charlesa de Gaulle’a z Władysławem Gomułką w czasie wizyty generała w Polsce we wrześniu 1967 r.*, „Dzieje Najnowsze” 2000, r. XXXII, nr 4, s. 147.

⁴³ D. Jarosz, M. Pasztor, op.cit., s. 127–129.

⁴⁴ Leonid Iljicz Breżniew (1907–1982) – radziecki polityk, działacz Komunistycznej Partii Związku Radzieckiego. Za rządów Chruszczowa przewodził grupie działaczy partyjnych

w relacjach francusko-amerykańskich, jak również w relacjach Francji z RFN. W dniu 9 września 1965 r. gen. de Gaulle zadeklarował nowy kurs w stosunkach z ZSRR, Rumunią i Polską, co dawało szansę na znaczne ocieplenie relacji⁴⁵.

Jednak to atmosfera zbliżenia w relacjach francusko-radzieckich oraz starania polskich władz doprowadziły do długo oczekiwanej wizyty premiera J. Cyrankiewicza w Paryżu w dniach 9–16 września 1965 r. Pierwotnie Cyrankiewicz miał udać się do Francji w 1956 r., jednakże to spotkanie z różnych przyczyn nie doszło wówczas do skutku. Rozmowy, które przeprowadzono dotyczyły także istotnej z polskiego punktu widzenia kwestii, a mianowicie polskiej granicy zachodniej. Ku rozczarowaniu Cyrankiewicza, żadne deklaracje nie padły w oficjalnym komunikacie ze spotkania⁴⁶.

Francuska idea polityki zbliżenia z państwami bloku socjalistycznego nie uległa zmianie, pomimo deklaracji państw-stron Układu Warszawskiego, uchwalonej 5 lipca 1966 r. w Bukareszcie, w której wyraźnie zaznaczono nie-naruszalność polskiej granicy zachodniej, a także granicy między RFN a NRD. Generał Ch. de Gaulle otwarcie mówił o konieczności porozumienia Europy Wschodniej i Zachodniej⁴⁷. Wyrazem zacieśniania relacji polsko-francuskich była wizyta ministra spraw zagranicznych PRL Adama Rapackiego⁴⁸ w Paryżu, która odbyła się w dniach 26–28 stycznia 1967 r. Wprawdzie nie doszło do znaczącego przełomu w stosunkach bilateralnych, niemniej jednak rozmowy te stanowiły krok w stronę polepszenia relacji Warszawy z Paryżem.

Kilka miesięcy później doszło do rewizyty francuskiego prezydenta nad Wisłą. Gen. de Gaulle przebywał w Polsce w dniach 6–12 września 1967 r.

niezadowolonych z prowadzonej przez niego polityki. W 1964 r. stanął na czele pałacowego przewrotu, w wyniku którego Chruszczow został odsunięty od władzy. Breżniew objął wówczas urząd I sekretarza KC KPZR (od 1966 r. sekretarza generalnego KC KPZR). Funkcję tę pełnił do śmierci w 1982 r.

⁴⁵ D. Jarosz, M. Pasztor, op.cit., s. 130–131, por. W.J. Szczepański, *Charles de Gaulle i Europa*, Warszawa 2007.

⁴⁶ M. Pasztor, *Problem granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej w stosunkach polsko-francuskich w latach od 1953 do 1965*, „Wrocławskie Studia z Polityki Zagranicznej” 2001, nr 1, s. 123–135.

⁴⁷ D. Jarosz, M. Pasztor, op.cit., s. 138–139.

⁴⁸ Adam Rapacki (1909–1970) – polityk, ekonomista i dyplomata. Poseł na Sejm Ustawodawczy oraz na Sejm PRL I, II, III i IV kadencji, Minister żeglugi (1947–1950), minister szkół wyższych i nauki oraz minister szkolnictwa wyższego (1950–1956), w latach 1956–1968 minister spraw zagranicznych.

Zasadnicze kwestie do rozstrzygnięcia pozostały niezmienne, a mianowicie sprawa polskiej granicy zachodniej w kontekście relacji Francji z państwami socjalistycznymi, jak również uznanie NRD. Oświadczenie, jakie złożył de Gaulle 9 września 1967 r. podczas wizyty w Zabrzu⁴⁹ przez polską propagandę zostało skrzętnie wykorzystane, wzbudzając jednocześnie zaniepokojenie władz RFN. Ważną dla Polski sprawą nadal było oficjalne potwierdzenie granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej. W trakcie przemówienia w polskim Sejmie, wygłoszonym w dniu 11 września 1967 r., gen. de Gaulle określił granice polskie jako „głęboko sprawiedliwe” i „należycie rozstrzygnięte” przypominając, że Francja uznaje je już od 1944 r. Słowa te wzbudziły oczywiście zadowolenie polskich władz⁵⁰. Już po powrocie do Francji gen. de Gaulle w czasie konferencji prasowej z 27 listopada 1967 r. ponownie wyraził opinię o nienaruszalności polskich granic i konieczność budowy Europy jednoczącej wszystkie jej części.

Następnym etapem wzmacniania więzi łączących Francję z państwami socjalistycznymi miały stać się dwie zaplanowane wizyty. Jedną z nich była wizyta gen. de Gaulle’a w Rumunii, drugą natomiast W. Gomułki w Paryżu. Pierwsza z nich odbyła się w dniach 14–18 maja 1968 r.⁵¹, druga natomiast, po pewnych problemach organizacyjnych, ostatecznie zaplanowana została na 11–16 września 1968 r. Ta wizyta nie doszła jednak do skutku. O jej dołożeniu zadecydował Paryż, decyzja ta była niewątpliwie spowodowana udziałem polskich wojsk w krwawym tłumieniu Praskiej Wiosny w Czechosłowacji⁵².

⁴⁹ „Vive Zabrze, la plus silésienne de toutes les villes silésiennes, c’est-à-dire la plus polonaise de toutes les villes polonaises”, [w:] D. Jarosz, M. Pasztor, op.cit., s. 141; por. W. Jarząbek, *Rozmowa Charlesa de Gaulle’a z Władysławem Gomułką w czasie wizyty generała w Polsce we wrześniu 1967 r.*, „Dzieje Najnowsze” 2000, r. XXXII, nr 4, s. 147–156, <https://www.youtube.com/watch?v=au17dEa0uUg> [dostęp: 18.10.2018]; <http://zbc.ksiaznica.szczecin.pl/dlibra/plain-content?id=8548> [dostęp: 18.10.2018].

⁵⁰ „Zbiór Dokumentów” 1967, r. XXIII, nr 9 (265), <http://digit.pism.pl/dlibra/doccontent?id=426> [dostęp: 18.10.2018]; D. Jarosz, M. Pasztor, op.cit., s. 143.

⁵¹ B. Brzostek, *Rumuński rok 1968*, „Przegląd Historyczny” 2009, nr 100/1, s. 61–62, <file:///F:/BADANIA%20STATUTOWE%202018/Rumuński%20rok%201968.pdf> [dostęp: 19.10.2018]; D. Jarosz, M. Pasztor, op.cit., s. 145.

⁵² A. Szeptycki, *Francja wobec Praskiej Wiosny*, „Dzieje Najnowsze” 2003, nr 35 (3), s. 65–87, <file:///F:/BADANIA%20STATUTOWE%202018/Francja%20wobec%20Praskiej%20Wiosny.pdf> [dostęp: 19.10.2018]; P. Piotrowski, *Udział Wojska Polskiego w interwencji w Czechosłowacji*, [w:] *Wokół Praskiej Wiosny. Polska i Czechosłowacja w 1968 roku*, red. Ł. Kamiński, Warszawa 2004, s. 97–106; D. Jarosz, M. Pasztor, op.cit., s. 146

Późniejsze wydarzenia zarówno we Francji⁵³, jak i w Polsce⁵⁴ przeszkodziły w jej organizacji. Ostatecznie doszła ona do skutku dopiero w 1972 r.⁵⁵

Wnioski końcowe

Na relacje między Paryżem a Warszawą ogromny wpływ miała historia i wielka polityka światowa. Niejednokrotnie Francja udzielała schronienia polskim emigrantom, szczególnie po upadku powstania listopadowego, choć pierwsi emigranci przybyli do Francji już w październiku 1831 r. Szacuje się, że na dzień 1 stycznia 1838 r. we Francji żyło już 5128 emigrantów⁵⁶. Następna fala emigracji to czas II wojny światowej, a ostatnia liczna grupa wyjechała z Polski do Francji już po przemianach ustrojowych 1989 r.

Relacje polityczne nie były już tak serdeczne. Wprawdzie II RP miała podpisany z Francją sojusz polityczny⁵⁷ i konwencję wojskową⁵⁸. 19 lutego 1921 r.

⁵³ 27 kwietnia 1969 r. odbyło się we Francji referendum konstytucyjne, które miało zdecydować o rozszerzeniu uprawnień samorządów regionalnych i zmianie w strukturze Senatu V Republiki. Wśród najważniejszych punktów referendum znalazło się m.in. zastąpienie prezydenta w razie jego niespodziewanego odejścia przez premiera, a nie przewodniczącego Senatu, zabranie senatorom prerogatywy tworzenia nowych praw oraz autoryzowanie deklaracji wypowiedzenia wojny przez Zgromadzenie Narodowe. Inicjatorem referendum był prezydent Charles de Gaulle. Przeciw proponowanym reformom i poprawkom konstytucyjnym głosowało 52,4% uczestników referendum. Zgodnie z wcześniejszą deklaracją prezydent Charles de Gaulle złożył rezygnację, a na jego następcę został wybrany Georges Pompidou. Por. Décret nr 69.296 du 2 avril 1969 décidant de soumettre un projet de loi au referendum, <http://mjp.univ-perp.fr/france/pjl1969.htm> [dostęp: 19.10.2018].

⁵⁴ W grudniu 1970 r. Władysław Gomułka postanowił wprowadzić podwyżkę cen na mięso i jego przetwory, co w konsekwencji doprowadziło do protestów społecznych. W tym samym miesiącu na polecenie Biura Politycznego stłumiono robotnicze manifestacje na Wybrzeżu, przy czym śmierć poniosło kilkadziesiąt osób. W dniu 20 grudnia 1970 r., pod naciskiem zwolenników Edwarda Gierka, został zmuszony do ustąpienia ze stanowiska I sekretarza, a w 1971 r. przeniesiony na emeryturę. Por. <https://dzieje.pl/aktualnosci/wy-co-strzelac-sie-boicie-jak-gomulka-tracyl-wladze> [dostęp: 19.10.2018].

⁵⁵ Była to wizyta E. Gierka w Paryżu, która odbyła się na zaproszenie ówczesnego Prezydenta Francji, G. Pompidou, w dniach 2–6 października 1972 r. Por. „Dziennik Polski”, 5.10.1972, r. XXVIII, nr 237 (8900), s. 1, <http://mbc.malopolska.pl/dlibra/plain-content?id=55349> [dostęp: 19.10.2018].

⁵⁶ J. Falkowski, *Wspomnienia z roku 1848 i 1849*, cz. II, Warszawa 1908, s. 132–134, <http://www.wbc.poznan.pl/dlibra/doccontent?id=88961> [dostęp: 19.10.2018].

⁵⁷ *Accord Politique entre la France et la Pologne, signé à Paris, le 19 Février 1921*, „Société des Nations – Recueil des Traités” 1923, nr 449, s. 11–13.

⁵⁸ *Accord militaire franco-polonais, signé à Paris, le 19 Février 1921*, [w:] Ministère des

Eustachy Sapieha i Aristide Briand podpisali w Paryżu umowę. Zawarte porozumienie było zbieżne z polityką Francji, a Polska odgrywała ważną rolę, zastępując dawnego sojusznika Francji – Rosję. Polacy natomiast liczyli na zabezpieczenie pozycji Rzeczypospolitej, także poprzez utrwalenie pokoju w Europie. Ścisła tajna konwencja wojskowa, będąca uzupełnieniem umowy politycznej, nabierała mocy wówczas, gdyby sytuacja w Niemczech stała się tak groźna, że wystąpiłoby niebezpieczeństwo wojny przeciwko jednemu z sojuszników. W takiej sytuacji oba rządy zobowiązały się do udzielenia sobie szybkiej, skutecznej pomocy oraz do wspólnego podjęcia działań przeciwko agresorowi. Kilkanaście lat później, w obliczu zbliżającej się wojny, 6 września 1936 r. Francja udzieliła Polsce pożyczki w wysokości 2,6 mld franków na dozbrojenie armii polskiej. 13 kwietnia 1939 r. Francja potwierdziła swoje zobowiązania sojusznicze z 1921 r. Miesiąc później, 12 maja 1939 r., uzgodniono protokół polityczny o interpretacji umów sojuszniczych, które zobowiązywały do natychmiastowego udzielenia sobie pomocy i wsparcia. Na skutek sprzeciwu strony francuskiej podpisanie protokołu odroczone do pierwszych dni września, ale wówczas było już za późno. W obliczu agresji III Rzeszy na Polskę 1 września 1939 r. Francja zawiodła. Polacy zostali pozostawieni sami w walce przeciwko hitlerowskiemu najeźdźcy.

Zakończenie II wojny światowej przyniosło ogromne zmiany w relacjach polsko-francuskich. W wyniku działań podjętych przez przywódców USA, Wielkiej Brytanii i ZSRR na konferencjach w Teheranie⁵⁹, Jałcie⁶⁰ i Poczdamie⁶¹ Polska znalazła się za żelazną kurtyną, pod silnym wpływem Moskwy. Polska mogła nawiązywać sojusze i porozumienia międzynarodowe pod ścisłą

Affaires Étrangères, Commission de Publication des Documents Diplomatiques Français, *Documents Diplomatiques Français*, t. 1, 16 Janvier–30 Juin 1921, P.I.E. Peter Lang, Bruxelles–Bern–Berlin–Frankfurt am Main–New York–Oxford–Wien 2004, s. 217–220.

⁵⁹ L. Pastusiak, *Teheran, Jałta, Poczdam: Wielka Trójka o zachodniej granicy Polski*, „Niepodległość i Pamięć” 2017, nr 24/1 (57), s. 79–102, [http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Niepodleglosc_i_Pamiec/Niepodleglosc_i_Pamiec-r2017-t24-n1_\(57\)/Niepodleglosc_i_Pamiec-r2017-t24-n1_\(57\)-s79-102/Niepodleglosc_i_Pamiec-r2017-t24-n1_\(57\)-s79-102.pdf](http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Niepodleglosc_i_Pamiec/Niepodleglosc_i_Pamiec-r2017-t24-n1_(57)/Niepodleglosc_i_Pamiec-r2017-t24-n1_(57)-s79-102/Niepodleglosc_i_Pamiec-r2017-t24-n1_(57)-s79-102.pdf) [dostęp: 19.10.2018]; J. Tebinka, *Sprawa polska w polityce Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych (od Teheranu do Jałty)*, „Mazowieckie Studia Humanistyczne” 2004, nr 10/ 1 2, s. 137–159, <file:///F:/BADANIA%20STATUTOWE%202018/Sprawa%20Polska%20w%20polityce%20Wielkiej%20Brytanii%20i%20Stanów%20Zjednoczonych%20.pdf> [dostęp: 19.10.2018]; R. Spałek, *Najgorsze miejsce na ziemi*, <http://www.polska1918-89.pl/pdf/najgorsze-miejsce-na-ziemi,1413.pdf>, s. 35–38 [dostęp: 20.10.2018].

⁶⁰ Ibidem.

⁶¹ Ibidem.

kontrolą ZSRR. Miało to oczywiście wpływ także na relacje z Francją, które układały się ze zmiennym powodzeniem, w zależności od tego, jak w danym momencie układały się stosunki francusko-radzieckie.

Na współczesne relacje Warszawy i Paryża również ma wpływ wielka polityka światowa. Pierwszy znaczący zgrzyt w relacjach bilateralnych nastąpił w 2003 r., kiedy Polska, wbrew stanowisku Francji, wsparła amerykańską interwencję w Iraku⁶². Potem nie było dużo lepiej. Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej, 1 maja 2004 r., francuski rynek pracy był zamknięty dla Polaków przynajmniej dwa lata po akcesji. Francuzi zresztą głośno wyrażali swoje obawy w tej kwestii.

W chwili obecnej stosunki polsko-francuskie uległy pogorszeniu. Załamanie nastąpiło w 2016 r., kiedy rząd polski zrezygnował z realizacji kontraktu dotyczącego zakupu francuskich helikopterów Caracal dla polskiego wojska. Ówczesny Prezydent Francji, François Hollande, odwołał nawet zaplanowaną wcześniej wizytę w Polsce.

Wybory prezydenckie we Francji w 2017 r. i wygrana Emmanuela Macron⁶³ nie poprawiła sytuacji. Młody polityk apelował bowiem o nałożenie sankcji na Polskę za „odchodzenie od wartości europejskich”⁶⁴, co oczywiście nie mogło spodobać się polskiemu rządowi, który wypominał francuskiemu prezydentowi młody wiek i brak doświadczenia.

Jeżeli oba państwa nie będą chciały dążyć do porozumienia to relacje Polski z Francją, najgorsze od lat, nie ulegną poprawie. Pozostaje mieć nadzieję, że zarówno Paryż, jak i Warszawa dojdą do wniosku, że zbliżenie w relacjach może przynieść obustronne korzyści.

Bibliografia

Accord militaire franco-polonais, signé à Paris, le 19 Février 1921, Ministère des Affaires Étrangères, Commission de Publication des Documents Diploma-

⁶² <http://www.lefigaro.fr/international/2013/03/20/01003-20130320ARTFIG00500-guerre-d-irak-comment-tout-a-commence-il-y-a-dix-ans.php> [dostęp: 19.10.2018]; <https://www.lesclesdumoyenorient.com/L-occupation-americaine-en-Irak-2003-2011.html> [dostęp: 19.10.2018].

⁶³ <http://www.france-politique.fr/election-presidentielle-2017.htm> [dostęp: 19.10.2018].

⁶⁴ <http://www.lefigaro.fr/flash-eco/2017/08/31/97002-20170831FILWWW00190-la-pologne-relativise-les-critiques-de-macron.php> [dostęp: 19.10.2018]; <https://businessinsider.com/pl/wiadomosci/macron-krytykuje-polske/ztpq4bs> [dostęp: 19.10.2018].

- tiques Français, *Documents Diplomatiques Français*, t. 1, 16 Janvier–30 Juin 1921, P.I.E. Peter Lang, Bruxelles–Bern–Berlin–Frankfurt am Main–New York–Oxford–Wien 2004.
- Accord Politique entre la France et la Pologne, signé à Paris, le 19 Février 1921*, „Société des Nations – Recueil des Traités” 1923, nr 449.
- Barnavi É., Friedländer S., *La politique étrangère du général de Gaulle*, Genève 1985.
- Będźmirowski J., *Polsko-francuska współpraca polityczno-militarna a polska marynarka wojenna. Od traktatu wersalskiego do Locarno*, „Zeszyty Naukowe Akademii Marynarki Wojennej” 2011, r. LII, nr 3 (186).
- Białecki K., Jankowiak S. (red.), *Poznański czerwiec 1956. Uwarunkowania – przebieg – konsekwencje*, Poznań 2007, file:///F:/BADANIA%20STATUTOWE%202018/Poznanski_Czerwiec_1956.pdf
- Brzostek B., *Rumuński rok 1968*, „Przegląd Historyczny” 2009, nr 100/1, file:///F:/BADANIA%20STATUTOWE%202018/Rumuński%20rok%201968.pdf.
- Ciałowicz J., *Polsko-francuski sojusz wojskowy 1921–1939*, Warszawa 1971.
- Décret n° 69.296 du 2 avril 1969 décidant de soumettre un projet de loi au referendum, <http://mjp.univ-perp.fr/france/pjl1969.htm>.
- „Dziennik Polski”, 5.10.1972, r XXVIII, nr 237 (8900), <http://mbc.malopolska.pl/dlibra/plain-content?id=55349>.
- Falkowski J., *Wspomnienia z roku 1848 i 1849, cz. II*, Warszawa 1908, <http://www.wbc.poznan.pl/dlibra/doccontent?id=88961>.
- Gerbet P., *Le relèvement 1944–1949*, Coll. „Politique étrangère de la France 1871–1969”, Imprimerie Nationale, Paris 1991.
- <http://sedina.pl/wordpress/index.php/2006/09/14/sprawa-robineau/>.
- <http://www.france-politique.fr/election-presidentielle-2017.htm>.
- <http://www.jpilsudski.org/artykuly-ii-rzeczpospolita-dwudziestolecie-miedzywojnie/polityka-zagraniczna-dyplomacja/item/2135-geneza-sojuzsu-polsko-francuskiego>.
- <http://www.lefigaro.fr/flash-eco/2017/08/31/97002-20170831FILWWW-00190-la-pologne-relativise-les-critiques-de-macron.php>.
- <http://www.lefigaro.fr/international/2013/03/20/01003-20130320ARTFIG00500-guerre-d-irak-comment-tout-a-commence-il-y-a-dix-ans.php>.
- <http://zbc.ksiaznica.szczecin.pl/dlibra/plain-content?id=8548>.
- <http://archive.org/details/marshallplanpoli00laur/page/n7>.

- <https://businessinsider.com.pl/wiadomosci/macron-krytykuje-polske/ztpq4bs>.
<https://dzieje.pl/aktualnosci/wy-co-strzelac-sie-boicie-jak-gomulka-tracil-wladze>.
- <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/Chruszczow-Nikita-S;3886077.html>.
<https://nowahistoria.interia.pl/prl/news-1953-r-walka-o-wladze-po-smierci-stalina,nId,2354412>.
- <https://www.dw.com/pl/francja-i-niemcy-od-odwiecznych-wrog%C3%B3w-do-przyjaci%C3%B3w%C5%82/a-16540072>.
<https://www.lesclesdumoyenorient.com/L-occupation-americaenne-en-Irak-2003-2011.html>.
- <https://www.youtube.com/watch?v=au17dEa0uUg>.
- Jarosz D., Pasztor M., *Polsko-francuska „zimna wojna”: sprawa Robineau*, „Dzieje Najnowsze” 2001, r. XXXIII, nr 3.
- Jarosz D., Pasztor M., *Stosunki polsko-francuskie 1944–1980*, Warszawa 2008.
- Jarząbek W., „Z Polską nie robię żadnych przetargów...”: gen. Charles de Gaulle, granica na Odrze i Nysie Łużyckiej i kryzys algierski, „Dzieje Najnowsze” 1999, r. XXXI, nr 3.
- Jarząbek W., *Rozmowa Charlesa de Gaulle’a z Władysławem Gomułką w czasie wizyty generała w Polsce we wrześniu 1967 r.*, „Dzieje Najnowsze” 2000, r. XXXII, nr 4.
- Kasprzycki M., *Figurant „Dziki”. Sprawa Étienne’a Décaux*, <http://www.polska1918-89.pl/pdf/figurant-dziki.-sprawa-%C3%A9tienne%E2%80%99a-decaux,4771.pdf>.
- Kaszniak Christian A., *U źródeł niepodległej państwowości algierskiej*, [w:] red. Świat arabski, red. A. Kapiszewski, „Krakowskie Studia Międzynarodowe” 2005, nr 2 (VI).
- Kissinger H., *Dyplomacja*, Wyd. Philip Wilson, Warszawa 1996.
- Kula M., *Paryż, Londyn i Waszyngton patrzą na październik 1956 r. w Polsce*, Warszawa 1992.
- La France à la recherche de sécurité 1920–1922, Guerres mondiales et conflits contemporains*, t. 49, Paryż 1999.
- Moczulski L., *Wojna polska 1939*, Warszawa 2009.
- Pastusiak L., *Teheran, Jałta, Poczdam: Wielka Trójka o zachodniej granicy Polski*, „Niepodległość i Pamięć” 2017, nr 24/1 (57), http://bazhum.muzhp.pl/media//files/Niepodleglosc_i_Pamiec/Niepodleglosc_i_Pamiec-r2017--

- t24-n1_(57)/Niepodleglosc_i_Pamiec-r2017-t24-n1_(57)-s79-102/Niepodleglosc_i_Pamiec-r2017-t24-n1_(57)-s79-102.pdf.
- Pasztor M., *Między Paryżem, Warszawą a Moskwą. Polityczne uwarunkowania stosunków polsko-francuskich w latach 1953–1956*, „Dzieje Najnowsze” 2002, r. XXXIV, nr 2.
- Pasztor M., *Problem granicy na Odrze i Nysie Łużyckiej w stosunkach polsko-francuskich w latach od 1953 do 1965*, „Wrocławskie Studia z Polityki Zagranicznej” 2001, nr 1.
- Pieńkowski G., *Uchwały poczdamskie*, [w:] G. Pieńkowski, *Wybór dokumentów źródłowych*, t. I: 1910–1959, Łódź 2014.
- Piotrowski P., *Udział Wojska Polskiego w interwencji w Czechosłowacji*, [w:] *Wokół Praskiej Wiosny. Polska i Czechosłowacja w 1968 roku*, red. Ł. Kamiński, Warszawa 2004.
- Pobóg-Malinowski W., *Najnowsza historia polityczna Polski 1864–1945*, t. 3: *Okres 1939–1945*, Londyn 1981.
- Roszkowski W., *Półwiecze. Historia polityczna świata po 1945 roku*, Warszawa 1997.
- Sękowski P., *Les Polonais en France dans l’immédiat après-guerre (1944–1949)*, file:///C:/Users/User/AppData/Local/Temp/SEKOWSKI_Pawel_2015_These.pdf.
- Soutou G.H., *Les dirigeants français et l’entrée en guerre froide: un processus de décision hésitant (1944–1950)*, „Le Trimestre du Monde” 1993, nr 23.
- Spalek R., *Najgorsze miejsce na ziemi*, <http://www.polska1918-89.pl/pdf/najgorsze-miejsce-na-ziemi,1413.pdf>.
- Szczepański W.J., *Charles de Gaulle i Europa*, Warszawa 2007.
- Szeptycki A., *Francja wobec Praskiej Wiosny*, „Dzieje Najnowsze” 2003, nr 35/3, file:///F:/BADANIA%20STATUTOWE%202018/Francja%20wobec%20Praskiej%20Wiosny.pdf.
- Tebinka J., *Sprawa polska w polityce Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych (od Teheranu do Jałty)*, „Mazowieckie Studia Humanistyczne” 2004, nr 10/1 2, file:///F:/BADANIA%20STATUTOWE%202018/Sprawa%20Polska%20w%20polityce%20Wielkiej%20Brytanii%20i%20Stanów%20Zjednoczonych%20.pdf.
- Układ między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Francuskiej w sprawie zaspokojenia przez Polskę francuskich roszczeń finansowych, zawarty w Paryżu dnia 7 września 1951 roku, <https://blog>.

starepapiery.com/wp-content/uploads/2015/02/pl_umowa_odszkodowania-Francja_1948-1963_0568.pdf.

Walczak H., *Sojusze polityczno-wojskowe Polski w latach 1919–1926*, file:///E:/BADANIA%20STATUTOWE%202018/Henryk-Walczak-Sojusze-polityczno-wojskowe-II-Rzeczypospolitej.pdf.

Zacharias M.J., *Józef Beck i „polityka równowagi”*, „Dzieje Najnowsze” 1988, nr 2.

„Zbiór Dokumentów” 1967, r. 23, nr 9 (265), <http://digit.pism.pl/dlibra/doc-content?id=426>.

SUMMARY

The article shortly presents Poland's relations with France from the ending of World War II up to the year 1970, the death of general Charles de Gaulle. The ending of war actions brought major changes to the Polish-French relations. Poland was able to make alliances and international connections under strict surveillance of USRR. Of course it had an impact on Poland's relations with France, which depended on the French-Soviet relationships. International politics have major influence on current relations between Warsaw and Paris. At this moment Polish-French relations have worsen. Unless both countries work towards agreement, Poland's relationship with France will not get better. Only thing that is left, is to have hope that both Paris and Warsaw will come to a conclusion that rapprochement may bring mutual benefits.

Keywords: Polish-French relations, foreign policy, Paris-Warsaw-Moscow, Poland's alliance with France